

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

PUDUNGWANA 2015

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 100

Memorandamo ona o na le maqephe a 13.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****1.1 Hoja ka tseba, nka be ke sa dumela ho etsa hoo! Moqoqo wa boimamelo (Reflective)**

- Moqoqo ona ke moqoqo wa boimamelo kapa oo mongodi a tebisang maikutlo a hae hodima se itseng seo a se nahanisisang ka botebo.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka ipopela maemo a ditaba a bontshang se ileng sa etsahala ha a tla ikwahlaya hore ebe o ile a dumela jwang ho etsa seo a ileng a se etsa, seo ka mohlomong se ileng sa mo kenya mathateng;
 - a ka bua ka se mo susumelleditseng ho etsa hoo;
 - a ka bua ka bofokodi boo motho a ka bang le bona;
 - a ka bua ka kamoo a ileng a kgahlwa ke none e feta e hlotsa kateng;
 - a ka bua ka thuto eo a e fumaneng phosong eo ya hae;
 - a ka bua ka seo a ka se etsang ho kgutlisetsa maemo a ditaba madulong a ona hore bophelo ba hae bo tle bo boele bo loke hape.

[50]**1.2 Mabaka a sitisang baithuti ba bangata ba Kereiti ya 12 ho fihlella sephetho sa boleng bo hodimo. Moqoqo o hlalosang (Descriptive)**

- Moqoqo ona o hlalosa diketsahalo tsa nnete ka tsela ya boiqapelo, mme a hlalose ka tsela e hlakileng hore mmadi a tle a kgodisehe ka ho phethahala.
- Mohlahlobuwa a ka ngola ditaba tsa hae jwalo kaha eka di etsahetse ho yena kapa a ngola a hlalisa maikutlo a hae ho ya kamoo yena a bonang bophelo kateng.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka totobatsa diketso tse etswang ke baithuti tse ba sitisang ho fihlella sephetho sa boleng bo hodimo tse jwalo ka tsena;
 - a ka bua ka ho hloka tjantjello ha bona dithutong tsa bona;
 - a ka bua ka bolofa ba baithuti dikolong;
 - a ka bua ka ho se lekane ka bohlale/tshebetso ya kelello;
 - a ka bua ka ho se lekane ka malapeng jwalo ka bofuma;
 - a ka bua ka tlhokeho ya sebediswa tse itseng tse kang dilaeborari;
 - a ka bua ka ho dula hole le dikolo;
 - a ka bua ka baithuti ba dipolasing ba tsamayang maeto a malelele ba hloka dijo, diaparo tsa dihla tse fapaneng le dipalangwang;
 - a ka bua ka tshebediso e mpe ya dithethefatsi;
 - a ka bua ka ho tella ha baithuti le ho se etse mosebetsi wa bona wa sekolo;
 - a ka bua ka nako e telele eo ba e sebedisang mehaleng ya bona ya letheke, thelebisheneng le dipapading, e leng tse ba hlokisang sebaka sa ho ithuta;
 - a ka bua ka dikamano tsa bona tsa marato tse ba sitisang ho etsa mosebetsi wa bona wa sekolo;
 - a ka bua ka ho kula ha baithuti;
 - a ka bua ka tlhekefetso e etswang ho baithuti ke baithuti ba bang; a ka bua ka tlhekefetso ya ka lapeng.

[50]

1.3 **Batswadi ba lokela ho kgethela bana ba bona makala a thuto ao ba lokelang ho a latela. Dumellana kapa o hanane le sehlooho sena. Moqoqo wa kgang (Argumentative)**

- Moqoqo ona ke wa kgang. Mohlahlobuwa o lokela ho bontsha ntlhakemo ya hae mabapi le sehlooho.
- O lokela ho hlahisa lehlakore la hae le ho le ntshetsa pele, mme a tshehetsa le ho sireletsa lehlakore la hae.
- Ntlhakemo ya mongodi e lokela ho hlaka ka nako tsohle.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**

Lehlakore le dumellanang le sehlooho.

- Mohlahlobuwa e mong a ka bua ka boitemohelo ba motswadi mabapi le bophelo;
- a ka bua ka hore motswadi o tseba se batlwang ke ngwana wa hae kaha a mo hodisitse ho tloha bongwaneng ba hae;
- a ka bua ka kamoo ngwana a fokolang kateng bakeng sa ho etsa kgetho e nepahetseng;
- a ka bua ka kamoo ngwana a hloka tataiso ya motswadi kateng ho qoba ho etsisa/ho tshwana le metswalle ya hae;
- a ka bua ka kamoo makala a mang a thuto a etswang ke batho ba bangata hoo ha jwale ba hloka mesebetsi empa ba na le mangolo;
- a ka bua ka kamoo motswadi a tsebang maemo a hae a ditjhelete kateng.

Lehlakore le hananang le sehlooho.

- Mohlahlobuwa e mong a ka bua ka phapang e teng pakeng tsa ngwana le motswadi. Motswadi le ngwana ke batho ba fapaneng;
- a ka bua ka ditakatso tse fapaneng pakeng tsa ngwana le motswadi;
- a ka bua ka mehla e fapaneng eo motswadi a phetseng ho yona le eo ngwana a phelang ho yona; a ka bua ka ho hatella ditokelo tsa ngwana tsa ho etsa kgetho.

[50]

1.4 **Mohlang ntlo ya moahisane e neng e tjha. Moqoqo wa phetelo (Narrative)**

- Moqoqo ona wa phetelo o pheta pale ka diketsahalo tsa boiqapelo, empa tse kgolwehang.
- Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa hae jwalo kaha eka di etsahetse ho yena.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - Mohlahlobuwa a ka pheta diketsahalo tse etsahetseng tsatsing leno ha ho tingwa mollo;
 - a ka bua ka lehlahlaha la motimahlaha le entsweng ke baahisane ha ba hlokomela mollo o kapileng ka ha moahisane;
 - a ka bua ka tshebetso ya boraditimamollo;
 - a ka bua ka dithuso tseo baahisanemmoho ba di etseditseng moahisane eo ya hlahetsweng ke koduwa;
 - a ka bua ka tlhokeho ya disebediswa tse timang mollo motseng wa habo;
 - a ka bua ka leqeme la metsi le sitisitseng tshebetso e potlakileng ya ho tima mollo;

- a ka bua ka tahlehelo le tshenyo ya thepa ya moahisane; a ka bua ka thuto eo ba e fumaneng ho tjheng ha ntlo ya moahisane;
- a ka bua ka tharollo phareleng ena ho qoba ketsahalo ya mofuta o jwalo ho etsahala hape.

[50]

1.5 **Tjhelete eo baithuti ba e fuwang malapeng ho ithekela dijo sekolong, e ka ba susumeletsa ho etsa tse ntle kapa tse mpe. Moqoqo o sa tshehetseng lehlakore (Discursive)**

- Mofuteng ona wa moqoqo mohlalobuwa o sekaseka sehlooho – o tadima mahlakore a mabedi a kgang ka mokgwa o tshwanang, mme a a buelle ka bobedi, ebe o nehelana ka dintlha tsa hae, a sa tshehetse lehlakore lefe kapa lefe.
- Moqoqo ona ha o nke lehlakore, mme sepheo sa wona ke ho nehelana ka maikutlo mahlakoreng ka bobedi a taba.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - Mohlahlobuwa a ka bontsha hore ho fa baithuti tjhelete ya ho ithekela dijo sekolong ho na le ditlamorao tse ntle;
 - a ka bontsha kamoo sena se ka thusang baithuti kateng ho ithuta ka tshebediso ya tjhelete le ho e boloka;
 - a ka bontsha hore sena se ka etsa hore ngwana a ithute hantle kaha o tla be a sa bolawe ke tlala;
 - a ka boela a bontsha ka lehlakoreng le leng hore e mong moithuti a ka iketsetsa tse tswileng tseleng ka tjhelete eo, tse jwalo ka ho ithekela dithethefatsi, jwala le sakarete;
 - a ka boela a bontsha hore tjhelete e ka bitsetsa ngwana dinokwane tse ka mo ntshang kotsi nakong eo di batlang tjhelete eo;
 - a ka bontsha hore ka nako e nngwe dijo tse rekwang sekolong ha se tse nang le phepo e ntle hakaalo ho feta ha a itletse le mofao/sekhafothini/ dijo tsa ka tlong/lapeng.

[50]

1.6 **Ya tla ya mpholosa ntjanyana ya ka mohlang oo. (Narrative)**

- Moqoqo ona wa phetelo o pheta pale ka diketsahalo tsa boiqapelo, empa tse kgolwehang.
- Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa hae jwalo ka ha eka di etsahetse ho yena.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka bua ka nako le sebaka moo ketsahalo ya ho pholoswa e neng e etsahalla teng;
 - a ka bua ka mofuta wa ntja eo ya hae;
 - a ka bua ka maemo a ditaba a neng a etsahala ha ntja e tla mo pholosa;
 - a ka bua ka kamoo ntja e ileng ya mo pholosa kateng;
 - a ka hlalisa maikutlo a hae ka mora ho pholoswa ke ntja.

[50]

1.7 1.7.1 **Setshwantsho: Moqoqo wa mofuta ofe kapa ofe**

- Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ka tsela e kgodisang e bileng e hlakisa ditaba hantle. Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hao.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka bua ka matswantle a kenang dinaheng tse ding ntle le tumello ya mmuso;
 - a ka bua ka batho ba balehang dintwa dinaheng tseo ba phelang ho tsona;
 - a ka bua ka batho ba balehang tlala naheng ya habo bona le kotsi eo ba ipehang ho yona;
 - a ka bua ka batho ba tshelang noka e tletseng;
 - a ka bua ka batho ba balehelang dikgohola;
 - mathata ao ba iphumanang ba le ho ona naheng eo ba balehetseng ho yona a kang ho hloka bodulo, mangolo a tumello ya ho dula moo, jj.

[50]1.7.2 **Setshwantsho: Moqoqo wa mofuta ofe kapa ofe**

- Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ka tsela e kgodisang e bileng e hlakisa ditaba hantle. Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hao.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka bua ka tlhwekiso motseng kapa sebaka se silafaditsweng ka matlakala a fapaneng kamora boithabiso bo itseng bo neng bo tshwaretswe moo;
 - a ka bua ka bahlankana ba baholwanyana ba qhekanyetsang ba banyane ho hlwekisa sebaka sa boithabiso ha ba qeta ho se silafatsa;
 - a ka bua ka baithaopi ba boulellang sebaka sa bona sa boithabiso ba entseng qeto ya ho se hlwekisa;
 - a ka bua ka bana ba thonakang makotikoti ho ilo a rekisa;
 - a ka bua ka sebaka kapa tulo e hlwekisetwang ho tla ahwa ho yona.

[50]

KAROLO YA A: MOQOQO**Ditaelo ho motshwayi:**

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho SE LE SENG FEELA karolong ena.
- Mohlahlobuwa a etse moralo bakeng sa tema ya hae.
- Ha mohlahlobuwa a **tswile lekoteng** nehelanong, etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya moqoqo:

Sehella lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, o be o bontshe mofuta wa phoso hodima lentswe/polelo ka ho sebedisa matshwao ana a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- , + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo a fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p** bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe e siilweng dipakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho arola diratswana.
- ← bakeng sa ha mohlahlobuwa a qadile polelo hara mola;
- ↓↑ bakeng sa ha mohlahlobuwa a fetoletse dintlha tsa hae a qadile ka eo a lokelang ho qetella ka yona.

ELA HLOKO:

- Sebedisa ruburiki ena ka nako tsohle ha o lekanyetsa meqoqo (Pampiri ya 3, KAROLO YA A).
- Matshwao a 0–50 a arotswe ho ya ka dikgato tse 5 tsa ditlhaloso tsa phihlello.
- Lekgetheng la Dikahare, Puo le Setaele, tlhaloso e nngwe le e nngwe ya phihlello e arotswe habedi ho hlahisa boemo bo hodimo le boemo bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.
- Lekgetha la Sebopeho lona ha le a arolwa ka bokgoni bo nang le boemo bo hodimo le bo tlase.

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo le Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	05	Seb =
Matshwao ohle	50	

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – (MATSHWAO A 50) SESOTHO PUO YA LAPENG (HL) - SLKT

Makgetha a ho lekanyetsa		5. Phihlello e babatsehlang	4. Phihlello e supang bokgoni	3. Phihlello e mahareng	2. Phihlello ya motheo feela	1. Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO Tshekatsheko ya sehlooho: tlhophiso ya mehopolo le dintlha, kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetso le maemo	Boemo bo hodimo	28–30 - nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang; - mehopolo e bontsha boqhetseke, e phepetsa monahano mme ke e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang/babatsehlang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	22–24 - nehelano e ralehleng hantle haholo; - mehopolo e tsamaellana le sehlooho ka bottalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopolo e sutsitseng; - o hlophisitswe hantle haholo ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	16–18 - nehelano ke e kgotsofsang ditlhoheko; - mehopolo e momahane ka tsela e kgotsofsang le e kgodisang; - o hlophisitswe ka tsela e utlwisisehang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	10–12 - nehelano e momahane mona le mane; - mehopolo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang; - ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya nehelano.	4–6 - nehelano e tswile lekoteng ho hang; - mehopolo ke e sa tsepamang e dubakaneng; - ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa; - ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo.
Matshwao a: 30	Boemo bo tlase	25–27 - mosebetsi o tswileng matsoho leha o haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehlang; - mehopolo ke e sutsitseng mme e bontsha boqhetseke; - o hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	19–21 - Nehelano e radilweng hantle - mehopolo ke e loketseng mme e thahasellisang - o hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	13–15 - nehelano e a kgotsofsang le ha e sa hlaka mona le mane; - mehopolo e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; - ho na le tlhophiso le momahano e itseng ho kenyeditswe le selelekela, mmele le qetelo.	7–8 - nehelano boholo e tswile lekoteng; - mehopolo ha e a momahana ka tshwanelo mme e a lahlehisa; - nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano.	0–3 - boiteko ha bo yo ba ho arabela sehlooho; - mehopolo e tswile lekoteng ka ho phetahala, ha e a nepahala; - nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane.
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlhotlontse ke tse lokelang sepheo/tshusumetso le maemo; Kgetho ya mantswe Tshebediso ya puo le tlhalelo, matshwao a ho bala le mopeleto	Boemo bo hodimo	14–15 - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontse di loketse sepheo ka tsela e babatsehlang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshepo ka tsela e tsotshang - o sebedisitse sehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto; - o radilwe ka bokgoni bo tsotshang.	11–12 - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontse di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo; - tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitswe sehalo se loketseng ka nako tsohle; - boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshebediso ya puo le mopeleto; - o radilwe hantle ka tshwanelo.	8–9 - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontse di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo; - puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitswe ka tshwanelo; - sehalo se sebedisitswe ka tshwanelo; - o radilwe ka tsela e mahareng feela.	5–6 - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontse ha di lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebedisitswe feela ka tsela ya motheo; - sehalo mmoho le moelelo o hlalishang ke tema ke tse sa lokelang - ho sebedisitswe tlhotlontse ya motheo feela.	0–3 - puo e sebedisitswe ha se e utlwisisehang; - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontse ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshebediso ya tlhotlontse e haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang.
Matshwao a: 15	Boemo bo tlase	13 - tshebediso ya puo ke e nepahetseng, mme e susumetsang sehalo sa tema - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto; - o radilwe ka bokgoni bo tsotshang.	10 - tshebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo; - sehalo ke se matla mme se loketseng; - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto; - o radilwe hantle.	7 - tshebediso ya puo ke e kgotsofsang le ha ho na le ho sa tsamaellane mona le mane; -Ka kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang.	4 - puo ke ya motheo feela mme e sebedisitswe ka tsela e haellang; - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako; - tlhotlontse e haella haholo feela.	
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang.		5 - kgodiso ya sehlooho ke e babatsehlang; - katoloso ya dintlha ke e ikgethang; - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang.	4 - dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho; - momahano e bopilweng ke e supang bokgoni; - dipolelo le diratswana di loketse nehelano mme di fapafapanngwa ka tshwanelo.	3 - dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng; - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng; - moqoqo o ntse o hlalisa moelelo.	2 - tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang; - dipolelo le diratswana di na le diphoso - moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso.	0–1 - dintlha tsa bohlokwa di a haella; - dipolelo le diratswana tse hlalishang ke tse fosahetseng; - moqoqo ha o na moelelo o lebeletsweng.
Matshwao a: 5						

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**POTSO YA 2****2.1 LENGOLO LE SETSWALLE/SETLWAEDI**

- Aterese e nngwe; ke ya mongodi wa lengolo, mme e ngolwa ho tloha hodimo bohareng ba leqephe ho tloha letsohong le letshehadi ho leba letsohong le letona. Aterese ya ya ngollwang ha e hlahiswe mofuteng ona wa lengolo;
- Aterese ya mongodi e ngolwa ka mokgwa wa boloko; ha ho ngolwe matshwao a puo, mme e qetella ka letsatsi la mohlaleng lengolo le ngollwang;
- Ka mora mohlaleng ho tloha mola, ebe ho tla tumediswa. Tumediswa yona e ngolwa ka tsohong le letshehadi, haufi feela le moo leqephe le qalang. Ha ho ngolwe letshwao la puo ka mora tumediswa. Ho boele ho tloha mola;
- Seratswana sa selelekela se ba sekgutshwanyane, mme se omela ditaba feela;
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae; di ka ba pedi kapa ho feta, mme mona ke moo mongodi a nontshang taba ya hae;
- Qetelo ke e kgutshwanyane e phethelang ditaba. Ha ho hlokehe o ngole sefane kaha o ngolla eo o mo tlwaetseng.
- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**
 - Sepheo seo lengolo le ngollwang ka sona - tlhaloso (ho lebohiswa motswalao ha a ile a atleha tlhodisanong ya mabelo e neng e tshwaretswe sekolong sa hae);
 - a mo lebohiswa ka mosebetsi o moholo oo a o etsang wa boikwetliso;
 - a mo lebohiswa ka tjantjello le boitelo ba hae ba ho sebeletsa sekolo sa hae ka bokgabane mabelong;
 - a mo hlabe malotsana ka dijo tseo a lokelang ho di ja hore a dule a kwenne;
 - a mo thoholetse ka mekgwa e metle eo a e latelang ya ho hlokomela boima ba mmele wa hae hore o dule o itekanetse;
 - a mo thoholetse le ka mokgwa oo a bokelleditseng baithutimmoho ho kenela le ho ba le seabo mabelong kateng;
 - a mo thoholetse le ka dikgau tseo a di tliseditseng sekolo sa hae;
 - a mo thoholetse ka kamoo a behileng sekolo sa bona maamong a hodimo seterekeng sa bona mmoho le porofensing.

2.2 ATIKELE E YANG KORANTENG

- Ena ke tema e ngollwang dikoranta ho fana ka tlhahisoleseding mabapi le taba e itseng. E ba le sehlooho se hohelang mahlo a mmadi;
- Lebitso la moqolotsi wa ditaba le ngolwa ka ditlhaku tse kgolo;
- E ngolwa e arotswe ka dikholomo ka diratswana tse kgutshwanyane;
- Sehalo se hloke tshekamelo;
- E ngolwa ho hlaha lehlakoreng la mmuuwa;
- Seratswana sa selelekela se tsebisa mmadi dintlha tse kang ho etsahala eng, hokae, neng, hobaneng le hore tsohle di tla latela jwang;
- Tshebediso ya mabitso a batho e eketsa bonnete ba ditaba tseo ho ngollwang ka tsona.

- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**

- lebaka la ho ikgobokanya ha batjha porojekeng ya ho thusa batho ba kojwana di mahetleng;
- mokgwa o ka sebediswang ho bokella matlole a ho thusa batho ba kotjwana di mahetleng;
- se ka etswang ho kgothalletsa batjha ho kenela mefuta e tjena ya diporojeke ho thusa setjhaba sa habo bona;
- melemo e kgolwang diporojekeng tse kang tsena;
- ba ka thusa ka ho ba fa dijo kgwedi le kgwedi;
- ba ka thusa ka ho ba ahela matlo.

[25]

2.3 RAPOROTO/TLALEHO

- Lokodisa dintlha tsa sebopeho.
 - motho kapa batho bao raporoto e lebisitsweng ho bona;
 - sehlooho sa raporoto;
 - letsatsi kapa mohla wa ketsahalo;
 - ditaba kapa dintlha tseo ho tlalehwang mabapi le tsona;
 - tlaleho/pehelo e etswa ke mang;
 - mokgwa wa tshebetso – diphumano le diqeto, ditlhahiso/ditshisinyo;
 - mohla le sekenetjhara.
 - **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**
 - ho fuputsa ka botlalo taba eo o shebaneng le yona e leng ho tjha ha moaho wa kereke;
 - ho bokelletsa tlhahisoleseding e hlokahalang, ebile e tsamaellanang le seo a se fuputsang;
 - ho sekaseka tlhahisoleseding eo o e bokelleditseng;
 - ho etsa ditlhahiso le dikgothalletso.

[25]

2.4 PUO

Sebopeho:

- Puo ya sebui e be le selelekela, mmele le qetelo.
- Selelekela e be se hohelang, moo a fanang ka mabaka a hore ke hobaneng a nehelana ka puo eo.
- Mmele o fupare boholo ba dintlha tsa hae tsa takaletso tsa mahlohonolo.
- Qetelo e be e nang le sehlahlo, mme e be e akaretsang puo ya hae.
- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka qala pele ka ho leboha sebaka seo a se fuweng;
 - a lebohe bohle ba teng mmokeng oo;
 - a bue ka sepheo sa seboka seo, e leng ho lakaletsa motswalle katleho le mahlohonolo ha a tla be a nka leeto la ho ya mose ho ya ithuta teng;
 - a bontshe kamoo a leng motlotlo kateng ha e le moo motswalle a fihlelletse katleho ya ho ya ithuta naheng e mose ho mawatile;
 - a mo kgothalletse ho sebetsa ka matla le ka boitelo.

[25]

2.5 **INTHAVIU**

- Ena ke mofuta o mong wa puisano. Ke puisano e ikgethang pakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta. E mong o botsa dipotso mabapi le ntlha e itseng, mme e mong o araba dipotso tseo.
- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**
 - dipotso tse hlophisitsweng ka bokgeleke;
 - lebitso la sebui le ngolwe ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi;
 - selelekeng mmotsi o nehelana ka tlhahisoleseding e amanang le sepheo sa puisano;
 - mmeleng mmotsi o botsa mmotsuwa dipotso tse itshetlehileng sehloohong se itseng, mme mmotsuwa o araba dipotso tsena;
 - dipotso di ka nyalana le dikarabo tse hlahisitsweng pejana, mme dikarabo tsohle di tobe dipotso, mme di tshehetswe ka dintlha;
 - sehalo e be se lokelang kopano ena, mme puo e be ya semmuso;
 - o se ke wa sebedisa puo ya seterateng.

[25]2.6 **LENGOLO LA SEMMUSO LA TLETLEBO****Sebopeho:**

- Diaterese di pedi.
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba ka letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo, feela jwalo ka lengolo la setlwaedi.
- Aterese ya ya ngollwang (moamohedi) e ngolwa ka letsohong le letshehadi. Aterese ya moamohedi e qalwa ka maemo a tshebetso a ya ngollwang.

ELA HLOKO: Tsela e nepahetseng ke ya hore aterese le letsatsi/mohla di lokela ho ngolwa di arohane. Ha mohlalobuwa a ngotse aterese le letsatsi/mohla di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang.

- Tlasa aterese ke tumedisio (monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana).
- Tlasa tumedisio ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo leo.
- Ka mora mola wa sehlooho ho ngolwa seratswana sa selelekela (sa pele) seo e leng ntshetsopele ya ditaba.
- Seratswana se seng le se seng ke se matlafatsang mahlakore a fapaneng a taba eo ho buuwang ka yona. Ho siuwe mola pakeng tsa diratswana.
- Qetelo le yona e be ya semmuso, mme e ka ngolwa tjena: 'Ka botshepehi' 'Ka boikokobetso' jj.
- Ya ngolang lengolo o lokela ho ngola lebitso la hae ka botlalo ka mora qetelo, ebe o a saena ka mora lebitso leo.

- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**

- sepheo seo lengolo le ngolwang ka sona – ho tletleba ka thepa e robehileng eo o e tliseditsweng ke lebenkele leo o rekileng ho lona;
- a ka hlalosa phoso ya thepa eo ka botlalo;
- a ka kopa beng ba thepa eo ho tla e lata ba tle ba kgone ho e lokisa;
- a ka kopa rathepa ho mo fa thepa e nngwe e boemong bo kgotsotsofatsang.

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA :****50****MATSHWAO OHLE:****100**

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANANO**Ditaelo ho motshwayi:**

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho TSE PEDI karolong ena.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a etse moralo bakeng sa ditema tsa hae.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya tema e telele:

- Sehella lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, o be o bontshe mofuta wa phoso hodima lentswe/polelo ka ho sebedisa matshwao ana a latelang.

- , + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo a fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p** bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe e siilweng dipakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho arola diratswana.
- ← bakeng sa ha mohlahlobuwa a qadile polelo hara mola;
- ↓↑ bakeng sa ha mohlahlobuwa a fetoletse dintlha tsa hae a qadile ka eo a lokelang ho qetella ka yona.

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	15	DMS. =
Puo, Setaele le ho hlaola diphoso	10	PST =
Matshwao ohle	25	

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho leknyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO (Nehelano le mehopolo) Ho rala, ho hlophisa mehopolo. Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo MATSHWAO A 15	13–15 -Nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang; -Mehopolo e matla e sutsitseng; -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong; -Mehopolo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositsweng ka botebo, mme dintlha di tshehetsa sehlooho; -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	10–12 -Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong; -Mehopolo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositsweng ka botebo, mme dintlha di tshehetsa sehlooho; -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	7–9 -Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng; -Mehopolo le dikahare di na le momahano e amoheleng; -Ke dintlha tse itseng feela tse tshehetsang sehlooho; -Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng.	4–6 -Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema; -Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgera; -Mehopolo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng; -Sehlooho se tshehetswa ke dintlha tse itseng feela; -Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo.	0–3 -Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo; -Mehopolo le dikahare ha di na momahano; -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshehetsang sehlooho; -Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng.
PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO Sehalo rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, matshwao a puo le mopeleto MATSHWAO A 10	9–10 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle; -Nehelano ha e na diphoso.	7–8 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle; -Tshebediso ya tlotlontswe e ntle haholo; -Nehelano boholo ha e na diphoso.	5–6 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo; -Tshebediso ya tlotlontswe ke e lekaneng; -Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo.	3–4 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle; -Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata; -Tshebediso e seng kae ya tlotlontswe; -Moelelo o nyotobeditswe.	0–2 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Nehelano e tletse diphoso e dubakane; -Tlotlontswe ha e dumellane le maemo; -Moelelo o nyotobeditswe haholo.